

ADALET AĞAOĞLU'NUN *FİKRİMİN İNCE GÜLÜ* ROMANINDA SELF-ORYANTALİZM VE KİMLİK BUNALIMI

SELF-ORIENTALISM AND IDENTITY CRISIS IN ADALET AĞAOĞLU'S NOVEL *FİKRİMİN İNCE GÜLÜ* (THE DELICATE ROSE OF MY MIND)

Faruk DÜNDAR

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Ereğli Eğitim Fakültesi

faruk.dundar@erbakan.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2524-4776

ÖZ

Geliş Tarihi:
05.01.2025

Kabul Tarihi:
12.03.2025

Yayın Tarihi:
27.03.2025

Anahtar Kelimeler
Adalet Ağaoğlu
Fikrimin İnce Gülü
Self-oryantalizm
Kimlik bunalımı

Keywords
Adalet Ağaoğlu
Fikrimin İnce Gülü
Self-Orientalism
Identity crisis

Bu çalışma, Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Gülü* adlı romanını self-oryantalizm kavramı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Self-oryantalizm, Batı merkezli söylemlerin Doğu toplumları tarafından içselleştirilerek kendi kültürlerini geri kalmış olarak algılama eğilimini ifade eder. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmış; romanın karakterlerinin diyalogları, iç monologları ve romanın olay örgüsü self-oryantalist bakış açısıyla analiz edilmiştir. Roman, Türkiye'den Almanya'ya işçi olarak giden Bayram karakterinin dönüş yolculuğundaki kimlik bunalımı üzerinden ele alınmıştır. Bayram, Almanya'daki deneyimleriyle Batı'yı mutlak bir gelişmişlik modeli olarak görmeye başlamış, kendi toplumunu ise "geri kalmış" olarak değerlendirmiştir. Roman, onun Batı ile Doğu algılarını ve kendi toplumuna yabancılaşmasını anlatmaktadır. Bayram'ın, Almanya'da bir statü kazanırken memleketine döndüğünde yaşadığı uyumsuzluk, romanın ana çatışmalarından biridir. Roman, bireyin kendi toplumuna yabancılaşmasını anlatırken, toplumsal dönüşümlere dair eleştirel bir perspektif sunmaktadır. Bu çalışma, self-oryantalizmin birey üzerindeki etkilerini kimlik inşası ve aidiyet kavramları bağlamında ele almaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin göç tarihiyle şekillenen kimlik ve aidiyet temalarının edebiyatta self-oryantalizm perspektifinden nasıl yorumlanabileceğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

ABSTRACT

This study aims to examine Adalet Ağaoğlu's novel *Fikrimin İnce Gülü* (The Delicate Rose of My Mind) within the framework of the concept of self-Orientalism. Self-Orientalism refers to the tendency of Eastern societies to internalize Western-centric discourses and perceive their own culture as backward. In this study, document analysis was used as a qualitative research method, and the dialogues of the novel's characters, their inner monologues, and the plot were analyzed from a self-Orientalist perspective. The novel was examined through the identity crisis of the character Bayram, who returns from Germany, where he worked as a laborer, to Turkey. Through his experiences in Germany, Bayram begins to see the West as an absolute model of development while considering his own society as "backward". The novel portrays his perceptions of the West and the East and his alienation from his own society. One of the main conflicts of the novel is Bayram's struggle with adaptation, as he gains a certain status in Germany but experiences discord upon returning to his homeland. While depicting the individual's alienation from their own society, the novel presents a critical perspective on social transformations. This study examines the effects of self-Orientalism on the individual in the context of identity construction and belonging. Furthermore, it is significant in demonstrating how the themes of identity and belonging, shaped by Turkey's migration history, can be interpreted in literature from a self-Orientalist perspective.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1613609>

Atıf/Cite as: Dündar, F. (2025). Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Gülü* romanında self-oryantalizm ve kimlik bunalımı. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 15(1), 546-558.

Giriş

Self-oryantalizm kavramı, Batılı bir gözün Doğu'yu nasıl konumlandığına odaklanan oryantallizm kuramının (Said, 1978) içeriden yeniden üretilmesi olarak tanımlanabilir. Yani bireyin, kendi kültürüne ve toplumsal değerlerine, Batı'nın üstünlüğünü içselleştirmiş bir bakışla yaklaşarak, kendi toplumunu “geri” veya “eksik” olarak görece biçimde algılamasıdır (Yegenoglu, 1998). Self-oryantalizm kavramının kökeni, en temelde Said'in (1978) *Oryantalizm* çalışmasıyla bağlantılıdır. Said'in ana tezine göre, Batı merkezli bir söylem, Doğu'yu öteki olarak inşa ederek kendi kimliğini tanımlamaktadır. Bu söylem, zaman içinde Doğulu toplumlar tarafından da benimsenerek onların benlik algılarını etkileyebilir (Bhabha, 1994, s.73). Bu bağlamda, self-oryantalizm yalnızca dışarıdan dayatılan bir söylem değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumların kendi kimliklerini algılama biçimlerine de nüfuz edebilir (Bezci & Çiftci, 2012). Kültürel etkileşim sürecinde, yerel kimlikler bu oryantallist çerçeveyi içselleştirebilir ve ona uygun bir kendilik kurgusu geliştirebilir (Hall, 1996). Günümüzde self-oryantalizm, modernleşme projeleri ve küreselleşme süreçlerinin etkisiyle çeşitli coğrafyalarda farklı biçimlerde tezahür etmektedir (Todorova, 2009). Kişinin, kendi iç dünyasında Batı ideallerini ve düşünce biçimlerini mutlak doğru olarak kabul etmesi, bir yandan bireyin kendi kültürünü değersizleştirmesine, diğer yandan da sürekli bir ötekileştirme döngüsüne neden olmaktadır.

Edward Said'in oryantallizm kavramı temel alınarak farklı bilim adamları tarafından farklı yorumlar ve yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu çerçevede, self-oryantalizm, gizli oryantallizm, öz oryantallizm, ideolojik oryantallizm, oto oryantallizm, oryantallizmin ters yüzü, resmi oryantallizm, stratejik oryantallizm, neo oryantallizm, dâhili oryantallizm, modern oryantallizm, suça dâhil olan oryantallizm, çoğalan oryantallizmler, iç oryantallizm, iradi oryantallizm, yerel oryantallizm, içselleştirilmiş oryantallizm, Osmanlı oryantallizmi ve küçük oryantallizm gibi çeşitli kavramsallaştırmalar ortaya çıkmıştır (Bezci & Çiftci, 2012, s. 142). Uluslararası akademik literatürde daha yaygın olarak “self-oryantalizm” kavramı kullanılmaktadır. Diğer alt kavramların çoğunu kapsayan geniş bir çerçeve sunduğu için bu çalışmada da “self-oryantalizm” kavramı kullanılacaktır.

Türk edebiyatında oryantallizm ve self-oryantalizm konularına ilişkin alanyazında pek çok lisansüstü çalışma bulunmaktadır. Bilgin (2021), Osmanlı oryantallizminin İngiliz ve Fransız oryantallizmiyle ilişkisini, 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinden seçilmiş seyahat anlatıları üzerinden inceleyerek, Osmanlı'nın kendi Doğu'sunu inşa etme süreci ve Batılı oryantallist kalıpları yeniden üretme biçimini Ussama Makdisi ve Sadık Celal Al-Azm gibi akademisyenlerin düşünceleri çerçevesinde ele almıştır. Özakman (2025), 19. yüzyıl Türk gezi edebiyatında, 1869-1901 yılları arasında yazılmış on iki seyahatnameyi değerlendirerek, Batı'nın Doğu'yu anlamaya yönelik bakış açısıyla Osmanlı'nın kendi oryantallist yaklaşımını nasıl şekillendirdiğini tartışmıştır. Başeğmez Çetin (2015), Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemi Türk edebiyatında oryantallizmin etkilerini, modernleşme, aydın ve yabancılaşma gibi kavramlar bağlamında ele almış; dönemin sanatçılarının Batı algısını ve toplumu dönüştürme çabalarını değerlendirmiştir. Güneş (2016), Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında oryantallizmin etkisini inceleyerek, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Nurullah Ataç gibi aydınların batılılaşma ideolojisini benimsemelerini ve bu ideolojiyi edebiyat aracılığıyla topluma aşlamaya çalışmalarını ele almıştır. Erdem (2012), Osmanlı-Türk romanında Anadolu'nun oryantallize edilme sürecini ve erken Cumhuriyet dönemindeki uluslaşma politikalarıyla ilişkisini analiz etmiş; Edward Said'in kuramından hareketle, Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve modernleşme süreçlerindeki ideolojik motivasyonları tartışmıştır. Özdem (2012), Batıcılık, Türkçülük ve İslamcılık akımlarının oryantallizmden etkilenme biçimlerini kadın yazarların eserleri üzerinden incelemiş; Fatma Aliye, Halide Edip Adıvar ve Nermin Abadan Unat'ın eserlerinde kadın temsili ve İslam ile ilişkisini ele almıştır. Şahin (2015), Orhan Pamuk'un romanlarında Doğu-Batı karşıtlıklarını ve oryantallist söylemleri inceleyerek, Türkiye'nin oryantallistleşme sürecini analiz etmiş ve Pamuk'un edebi kimliği ile eserlerindeki Doğu-Batı ilişkilerini detaylı şekilde tartışmıştır. Eren (2020), Nedim Gürsel'in hikâye ve romanlarındaki oryantallist unsurları Edward Said ve diğer kuramcılarının görüşleri çerçevesinde değerlendirmiştir. Ayan (2018), postmodern Türk romanlarında Doğu'ya ilişkin temsilleri ele almış; İhsan Oktay Anar, Hasan Ali Toptaş, Elif Şafak ve Orhan Pamuk'un eserlerini oryantallist söylem bağlamında değerlendirerek bu temsillerin postmodern anlatıda nasıl yeniden üretildiğini tartışmıştır. Akkaya (2020), Türk romanında 1870-1980 yılları arasında self-oryantalizm olgusunun yansımalarını, bu kavramın tarihsel gelişimini ve modernleşme ile ilişkisini kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Ekici (2022), 1971-2021 yılları arasında üretilen kadın temsillerini self-oryantalizm bağlamında incelemiş ve oryantallist söylemin bir Doğulu tarafından Batılı bakış açısıyla yeniden üretilerek kadın temsilleri üzerinden nasıl şekillendiğini tartışmıştır.

Adalet Ağaoğlu'nun 1976 yılında yayımlanan *Fikrimin İnce Güllü* adlı romanı, Türkiye'den Almanya'ya işçi olarak giden Bayram karakterinin dönüş yolculuğunun anlatıldığı bir eserdir. Roman, gurbet kavramını, Batı karşısında Doğu'yu algılama biçimlerini ve modernleşme söyleminin birey üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Güllü* romanı, Türk toplumunda 1960'larda başlayan Almanya'ya Türk göçü ekseninde, yazılmış bir romandır. Romanın başkarakteri Bayram, Almanya'da edindiği maddi kazanç ve farklı kültürel deneyimlerle Türkiye'ye döndüğünde, kendisini Batı'nın değerleriyle özdeşleştirirken kendi toplumuna karşı küçümseyici bir tavır takınır. Bu durum, klasik oryantalizmin dışsal bakışından farklı olarak, self-oryantalizmin içeriden inşa edildiği bir sürece işaret etmektedir.

Türk edebiyatında gurbet teması, 1960'lardan itibaren pek çok roman ve öyküde işlenmiş olsa da *Fikrimin İnce Güllü*, özellikle bir gurbetçinin dönüş hikâyesini merkeze alarak bu sürecin bireysel ve toplumsal yansımalarını kapsamlı şekilde okuyucuya aktarmaktadır. Bayram'ın yolculuğu hem toplumsal önyargıları hem de bireyin içsel çatışmalarını bir arada inceleme fırsatı sunmaktadır. Roman, karakterin kendi kültürüne karşı mesafe alarak onu "geri", "ilkel" gibi sıfatlarla nitelendirmesi sebebiyle, self-oryantalist bir çerçeveyi barındırmaktadır. Romanın, toplumsal dönüşümleri ve modernleşme sancılarını ele alan gerçekçi bir anlatı olması, self-oryantalist eğilimlerin karakterlerin iç dünyasında nasıl karşılık bulduğunu göstermektedir. Özellikle Bayram'ın Batı'yı örnek aldığı hâlde, Batı'da da yeri geldiğinde bir öteki olduğunu fark etmesi; buna rağmen kendi ülkesini sürekli eksik ve yetersiz bulma çelişkisi, self-oryantalizmin bireylerdeki yansımalarını göstermesi bakımından önemlidir.

Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Güllü* romanı, Almanya'da işçi olarak çalışan Bayram'ın, Mercedes marka arabasıyla memleketine dönüş yolculuğunu ve bu süreçte yaşadığı içsel çatışmaları konu alır. Roman, Bayram'ın Mercedes'ine olan takıntılı sevgisi ve bu araba üzerinden kurduğu hayallerle, köyüne döndüğünde karşılaşacağı gerçeklikler arasındaki çelişkiyi işler. Bayram, Mercedes'ine "Balkız" adını verir ve ona bir insan gibi bağlanır. Bu araba, onun için sadece bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda statü sembolü, hayallerinin ve Almanya'da kazandığı başarının bir göstergesidir. Bayram, köyüne doğru yol alırken, geçmişiyile ve köyde bıraktığı insanlarla yüzleşir. Özellikle, köyde bıraktığı eski sevgilisi Kezban ve onunla olan ilişkisi, Bayram'ın içsel çatışmalarının merkezinde yer alır. Kezban, Bayram'ın hayallerinde idealize ettiği bir karakterdir, ancak köye vardığında Kezban'ın başka birine gittiğini öğrenir. Bu durum, Bayram'ın hayallerinin gerçeklikle çeliştiğini ve geçmişte bıraktığı şeylerin artık eskisi gibi olmadığını anlamasına neden olur. Yolculuk boyunca Bayram, Batı ve kendi kültürüne aidiyet duygusu arasında sıkışmış bir birey olarak okuyucuya sunulur. Mercedes'yle olan ilişkisi, onun modernleşme ve statü arayışını simgelerken, köydeki insanlar ve eski sevgilisiyle olan bağları, onun geçmişine ve köklerine olan aidiyetini temsil eder. Ancak Bayram, köyüne vardığında hayal ettiği karşılamayı bulamaz. Köydeki insanlar, onun Mercedes'ine ve Almanya'daki başarısına hayranlık duysalar da Bayram'ın beklediği saygıyı ve sevgiyi ona göstermezler. Bu durum, Bayram'ın hayallerinin yıkılmasına ve kendisiyle yüzleşmesine yol açar.

Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Güllü* adlı eseri üzerine yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, eserin farklı yönlerden ele alındığı görülmektedir. Eronat (2005), eserin tematik ve yapısal özelliklerini detaylı bir şekilde incelerken, Polat (2016) göç teması bağlamında bireyin kimlik arayışını ve toplumsal aidiyet sorunlarını değerlendirmiştir. Akgül (2016) psikanalitik bir perspektiften yaklaşırken, Çağlayan (2018) yolculuk/aşama arketipi çerçevesinde çözümleme yapmıştır. Karatekin (2019), bilinç akışı tekniğine odaklanmış; Aslan Ayar (2020), bireyi şekillendiren sistemlerin eleştirisini yapmıştır. Tan (2021), aşağılık duygusu ve yabancılaşma temalarına odaklanarak toplumsal statü arayışındaki psikolojik çatışmaları analiz etmiş, Dede (2022) ise karakter aşınması kavramını ele almıştır. Son olarak Sevim (2024), yoksulluk sarmalında otomobil nesnesi üzerinden statü kazanma çabasını ve fetişizmi incelemiştir. Bu çalışmalar, eseri edebî, toplumsal ve psikolojik boyutlarıyla ele alarak farklı yönlerini ortaya koymaktadır. Literatürdeki mevcut araştırmalar farklı açılardan değerlendirme yapmış olsa da bu çalışmada kullanılan self-oryantalizm perspektifi, Batı'nın değerleri ile bireyin kendi kültürel kimliği arasındaki çatışmayı analiz etmek için yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda, self-oryantalizm çerçevesinde yapılacak bir inceleme hem eserin hem de modernleşme sürecindeki birey-toplum ilişkilerinin daha kapsamlı anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada, Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Güllü* romanı self-oryantalizm bağlamında ele alınmıştır. Metin içerisindeki söylemler ve karakterlerin içsel çatışmaları analiz edilecektir. 1976 yılında yayımlanan roman, Türkiye'den Almanya'ya işçi olarak giden Bayram'ın dönüş yolculuğunda yaşadığı kimlik bunalımı ve self-oryantalist söylemler çerçevesinde değerlendirilecektir. İnceleme

sürecinde, karakter diyalogları, iç monologlar, olay örgüsü ve anlatıcı betimlemeleri temel alınarak, metindeki belirli ifadeler ile karakter tutumları öne çıkarılacaktır. Nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak, metinde yer alan söylemler, anlatı yapısı ve karakter eylemleri self-oryantalizm perspektifinden yorumlanacaktır. Özellikle Bayram'ın içsel çatışmaları, Batı ve Doğu'ya yönelik algıları ve self-oryantalist söylemi yeniden üretme biçimi, romandan örneklerle desteklenerek incelenecektir.

Bulgular

“Öteki”nin İnşası ve Kimlik Algısı

Fikrimin İnce Güllü, Türkiye'den Almanya'ya işçi olarak giden Bayram'ın, yeni kazandığı maddi olanaklar ve statünün arka planında yaşadığı kimlik bunalımını, içsel çatışmalarıyla birlikte okuyucuya sunmaktadır. Özellikle roman kahramanının geri dönüş yolculuğu, “öteki” kavramını dile getirmektedir. Öteki, yalnızca Batı'nın Doğu'yu konumlandırma biçimiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda Bayram'ın kendi toplumuna, köyüne ve çevresine bakışında da ortaya çıkar.

Romanın başlangıç bölümlerinden itibaren Bayram'ın zihninde, kendi ülkesini geçmişte bıraktığı yoksulluk ve yetersizlik üzerinden tanımlayan bir bakış açısı belirginlik kazanmaktadır. Batı'da (Almanya'da) geçirdiği işçilik yılları, ona belli bir ekonomik rahatlama sağlasa da Türkiye'de kaldığı yerden “öteki” olma halini yeniden üretir. Burada, Bayram'ın köye ve kendi köylülerine yönelik dışlayıcı ya da alaycı tutumu önemlidir. Örneğin, roman boyunca Bayram, köydeki insanları, koşulları ya da yolları gördükçe içinden yükselen bir “Binbir güçlülük paramı kazandım” duygusuyla üstünlük hissetmektedir: “Bütün kör talihimi yine yine... Delik kovuklardan sıyrıla geçe...” (Ağaoğlu, 1976, s. 210) Bu bağlamda, Bayram'ın kendini üstün, çevresini ise eksik, yetersiz sayması, self-oryantalizm göstergesidir. Self-oryantalizm, kişinin kendi kültürünü değersizleştirilmesi, geri kalmış ve “Batı medeniyeti” karşısında aşağı görmesi biçiminde tezahür etmektedir. Romanda Bayram kimliğinin inşası, self-oryantalizme yaslanmaktadır. Almanya'da “Gastarbeiter” (misafir işçi) konumunda ötekileştirilen Bayram, Türkiye'ye dönerken bu kez kendi ülkesine yönelik bir “ötekileştirme” yaklaşımını geliştirir; böylelikle Bayram'ın bir kimlik bunalımına sürüklendiği söylenebilir.

Bayram'ın, Türkiye sınırından geçtikten sonra yaptığı iç konuşmalar self-oryantalizmin ipuçlarını barındırmaktadır. Romanda Bayram'ın iç sesi şöyle demektedir: “Ayağının altında karınca ezmekten korkuyor sanki. Yürüsene ulan! Ulan siz ne uyuşuk milletsiniz be! Sizin yüzünüzden adam olmuyoruz zaten . . .” (Ağaoğlu, 1976, s. 233) Bu ifadeyle, Bayram'ın kendi toplumunu uyuşuk ve geri diye nitelendirmesi dikkat çekicidir. Bu sözleriyle Bayram, Avrupa'da çalışmış olmayı bir üstünlük mertebesi olarak görmekte ve kendi insanını öteki konumuna itmektedir. Böylelikle, Said'in (1978) Oryantalizm kuramında işaret ettiği Doğu-Batı ayrımı, burada bireyin kendi zihin dünyasında yeniden üretilir; dıştan gelen bir oryantalist bakıştan ziyade, içeriden doğan bir self-oryantalizm söz konusudur.

Bayram'ın iç monologlarında, geçmişte köy yaşamında yoksulluk içinde büyümüş olması, Almanya'da yaşadığı kişisel deneyimlerle kıyaslandığında gittikçe küçülen, değersizleşen bir gerçeklik gibi konumlandırılmaktadır. Öte yandan, Bayram kendi kimliğini de Almanya'da tam olarak bulamaz; çünkü orada da “öteki”dir, yabancı işçidir. Dolayısıyla roman, Bayram'ın kendi kültürüne yabancılaşma ile Batı'daki ötekileştirilme gerçekliğinin iç içe geçtiği bir kimlik bunalımını anlatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Bayram'ın kendi memleketine dönüş yolculuğu, aynı zamanda kültürel ve psikolojik bir çatışmanın izdüşümü olarak okuyucuya sunulmaktadır.

Bayram'ın Almanya'da edindiği deneyimler, onun kendi toplumuna ve geçmişine yönelik algısını değiştirirken, bireyin aidiyet duygusunun değişken olduğunu da göstermektedir. Hem Batı'da bir yabancı olarak ötekileştirilmesi hem de kendi ülkesine döndüğünde çevresine karşı geliştirdiği üstünlük hissi, Bayram'ın kimliğinde bir parçalanmaya yol açmıştır. Bayram'ın kendi memleketine dönüş yolculuğu, kendi benliğiyle hesaplaştığı, geçmişi ve bugünü arasında sıkıştığı bir anlatı olarak anlam kazanmaktadır. Roman, bireyin kimlik inşasında dış koşulların ve iç dinamiklerin nasıl bir bunalım yarattığını dile getirmektedir.

Batı Karşısında Kendi Kültürüne Bakış: Self-Oryantalist Söylem

Fikrimin İnce Güllü, self-oryantalist söylemin, Türk toplumunun kendi içinde nasıl yeniden üretildiğini, Bayram karakteri üzerinden göstermektedir. Almanya'yı medeniyet ve zenginlik ile özdeşleştiren Bayram, kendi ülkesini

geri kalmışlık ve düzensizlik kavramlarıyla tanımlamaktadır. Bu tutum, Bayram'ın gözünde memleketini "ikinci sınıf" bir yere dönüştürmektedir.

Bayram, yolculuğu boyunca karşılaştığı aksilikleri ülkesinin çaresizliğine, geri kalmışlığına yorarak farkında olmadan kendisinin de içselleştirdiği oryantalist klişeleri yeniden seslendirir. Okuyucu, Bayram'ın Batı'ya yönelik tutumu ile ilgili ipuçlarını giderek daha net anlamaya başlar. Bayram, Almanya'daki düzgün yolları ve bakımlı şehirleri aklına getirir. Bu tür Türkiye-Almanya karşılaştırması, metinde sık tekrarlanır ve Bayram'ın dünyasında ortaya çıkan Batı idealizasyonunu vurgulamaktadır.

Yine romanın çeşitli bölümlerinde, Bayram'ın iç sesi, ülkenin modernleşme çabalarını yetersiz bularak şu tip genellemeler yapar: "Biz memleketi araba ovmaya mı geldik? Neyine gerek bu yolların Mercedes, desene..." (Ağaoğlu, 1976, s. 207) Bu alıntıda, "Neyine gerek bu yolların Mercedes" ifadesiyle Bayram, Türkiye'deki yolların lüks bir otomobili kirlettiğine dair sitemi dile getirmektedir. *Fikrimin İnce Güllü*, böylece, self-oryantalist söylemi tek boyutlu sunmaz; karakterin kendi içinde çelişkilerle dolu bir yabancılaşma süreci yaşadığını da gösterir. Zira Bayram, yeri geldiğinde de memleketine dair nostaljik duygular taşır; fakat bu duygular, toplumsal pratiklerle ve modernleşme dinamikleriyle hemen çatışır. Sonuçta ortaya çıkan tablo, kendi coğrafyasını değersizleştiren, orada tam anlamıyla yabancılaşan bir bireyin trajedisini yansıtmaktadır. Üstünlük duygusunu kanıtlama gereksinimi, romanın tipik çatışma unsurlarından biridir. Metin üzerinden bakıldığında, Bayram'ın kendi ülkesini, insanlarını ve koşullarını eleştirmesi, Bayram'ın, Batılı göz gibi kendisine ve ülkesine bakmayı sürdürür hale geldiğini göstermektedir.

Bayram'ın Almanya'da edindiği deneyimlerin, onun kendi ülkesine ve kültürüne yönelik algısını nasıl dönüştürdüğü, romanın temel çatışma noktalarından birini oluşturmaktadır. Batı'yı idealize eden ve kendi memleketini değersizleştiren bu bakış açısı, Bayram'ın hem kendi kimliğine hem de toplumsal aidiyetine yabancılaşmasına neden olur. Ancak bu yabancılaşma, yalnızca bir eleştiri ya da üstünlük duygusuyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda Bayram'ın içsel çelişkilerini ve nostaljik özlemlerini de açığa çıkarır. Roman, bireyin kendi kültürüne dışarıdan bir gözle bakmaya başladığında yaşadığı kimlik bunalımını ve bu sürecin yarattığı trajediyi yansıtarak, self-oryantalizmin bireysel ve toplumsal boyutlarını göstermektedir.

Kadın Karakterlerin Temsili ve Toplumsal Beklentilerin Yansıması

Fikrimin İnce Güllü romanında kadın karakterler, özellikle Kezban ve Ayfer gibi tipler üzerinden, geleneksel toplumun baskıladığı arzular, hayaller ve çalışma yaşamının gerçekleriyle okuyucuya aktarılmaktadır. Kezban'ın kırsal kökenden gelip Ankara'da tutunmaya çalışması ve ekonomik ve duygusal bağımsızlığını kazanma çabası, metinde kadının iç dünyasını ve toplumun kadından beklentilerini yansıtmaktadır. Kezban, kendi ifadesiyle hem aile içindeki sorumlulukları hem de geçim kaygısı nedeniyle farklı işlerde çalışsa da kişisel onur ve gelecek hayalleri arasında bocalamaktadır. Kezban'ın şu ifadeleri bu ikilemi ifade etmektedir:

"Hiç soluk almadan anlatıyor Kezban: Yengesinin çocuklarına nasıl baktığını, nerde nasıl gündelikçilik ettiğini, böyle böyle ince işi de öğrendiğini, ütü yapmayı, yer cilalamayı, sofrayı kurmayı nasıl bir bir öğreniverdiğini, derken gündelikçilikten aylıklı hizmetçiliğe nasıl terfi ettiğini, aylıklı hizmetçiye eline altı yüz lira geçtiğini, ev kirasında, bakkal borcunda abisigile nasıl destek olduğunu hep sayıp döktü. Gecekinduda dikiş kurslarına bile gitmiş de, etek nasıl bastırılır, dikiş makinesinde nasıl ilik açılır, onları bile öğrenmiş." (Ağaoğlu, 1976, s. 164)

Kezban'ın ev içi roller ile çalışma hayatı arasında sıkışan konumu, toplumsal dayatmayı vurgulamaktadır. Kadının ev içerisindeki bakım ve hizmet işlerine koşulsuz hazır olması beklentisi, bireysel özgürlük alanını kısıtlamaktadır. Kezban bu sınırlara rağmen ekonomik bağımsızlığını kısmî de olsa kazanmak için direnir: Kezban'ın "Yeniden bir iş buluverdi yengem. Yeniden başladım. Derken, derken... Bu konfeksiyon işi olmasın mı? Borçlarımızı ödemedem ayak kabı almayım diyorum. Çok sürmez, alırım her halde. Elime sekiz yüz lira geçecekmiş şimdi..." (Ağaoğlu, 1976, s. 165) şeklindeki sözleri, onun kendi emeğine değer atfetmek istediğinin somut göstergesidir.

Kezban, hayatında toplumsal kalıpların baskısını hissetmektedir. Bayram'la birlikteliği, erkeğin ekonomik gücüne endekslenmiş bir ilişkiyi göstermektedir. Romanda bu durum, Kezban'ın "Ben ona anlatırsam ki, taksisiz bir Bayram da benim kabulüm . . . Ben ona belli edersem ki, gözüm yukarlarda, aklım havalarda değil. . . Taksiyi ben de isterim. Ama önce başımı sokacak bir ev isterim. Buncacık şeyi düşünemez mi?" (Ağaoğlu, 1976, s. 261) şeklindeki düşüncelerinde görünmektedir.

Romadaki Ayfer karakteri ise, daha kentli ve gösterişli bir kadın profilidir. Ancak onun da toplumun cinsiyetçi kalıpları içinde sıkışıp kaldığı görülmektedir. Bayram'la tesadüfi karşılaşmasında, kadının fiziksel görünüşüne duyulan ilgi, hem erkeğin kadını bir hedef olarak görmesini hem de kadının toplumda maruz kaldığı tehdidi ifade etmektedir. Ayfer'in "Ben sizin eğlenmeniz değilim..." (Ağaoğlu, 1976, s. 182) şeklindeki çıkışı, erkek egemen bakışın kadını nesneleştiren tavrına doğrudan bir tepkidir. Bu tepki, kadın bedeninin metalaştırılmasına karşı bir itiraz olarak okunabilir.

Ayfer karakteri, tüm çekiciliğine rağmen, toplumsal yargıların ve ekonomik gerçeklerin gölgesinde hareket etmektedir. Avrupa görmüş Bayram'ı (arabasının prestijiyile birlikte) kısa süreli de olsa bir fırsat gibi değerlendirmeye çabalasa da roman boyunca toplumsal ahlak, aile denetimi ve ekonomik olanaklar yine kadının hareket alanını daraltır. Nitekim Bayram'ın otomobil içinde Ayfer'e yönelik fiziksel yaklaşma girişimi karşısında kadının "Çekil be! Hırt!" (Ağaoğlu, 1976, s. 190) diye isyan etmesi, hem kadının rızasını hiçe sayan ataerkil bakışı hem de sistematik hale gelmiş toplumsal bir zorbalığı göstermektedir.

Hem Kezban hem de Ayfer örneğinde, kadın karakterlerin toplumun farklı tabakalarından gelseler dahi benzer baskılara maruz kaldığı görülmektedir. Romanın self-oryantalist arka planı, kadınları Batılı bir bakış açısıyla ele alarak, onları himaye edilmesi gereken, erkeğin gücüne (otomobil, Avrupa tecrübesi vb.) bağımlı figürler olarak konumlandırmaktadır. Edward Said'in (1978) Doğu'nun cinsiyetiyle ilgili görüşleriyle de örtüşen bu bakış açısı, Doğu toplumlarında kadının pasif, korunmaya muhtaç ve bağımlı olduğu yönündeki Batılı önyargıları pekiştirmektedir. Kadınların kendi kaderlerini belirleme çabaları, roman boyunca ekonomik ve ahlaki engellerle sınırlandırılırken, bireysel varoluş mücadeleleri de kültürel önyargılar ve toplumsal dayatmalarla kesintiye uğramaktadır.

Kadın karakterlerin temsilinde, geleneksel normlarla iç içe geçmiş bir modernleşme arayışı görülür ve bu bağlamda self-oryantalizm kavramının işaret ettiği kültürel ikilik belirginleşir: Kadınlar, geleneksel örüntü içinde hapsolmüşken, bir yandan da Batılı ya da modern arzu nesnelereyle (otomobil, giyim tarzı, şehir yaşantısı) bütünleşmeye çalışırlar. Her iki kadın da (Kezban ve Ayfer), kendi çıkarlarını ve gelecek planlarını, erkeğin ekonomik varlığına bağlı olarak kurmak zorunda bırakılır.

Adalet Ağaoğlu, kadın karakterler üzerinden self-oryantalizmi, kadının kendi toplumuna ve erkek karakterlere koşullu aidiyeti yoluyla somutlaştırmaktadır. Bu durum, romanın genelinde yer yer ironik, yer yer trajik anlarla yansıtılırken, toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayan bir anlatı olarak okura sunulmaktadır.

Kezban'ın kırsaldan gelip şehirde kendine bir yer edinme mücadelesi, Ayfer'in daha kentli görünmesine rağmen yine de benzer baskılara maruz kalışı, romanın self-oryantalizm bağlamında kadın kimliğinin toplumsal beklentilerle nasıl kuşatıldığını örneklemektedir. Adalet Ağaoğlu, kadın karakterleri ayrıntılı iç monologlar, yaşam koşulları ve toplumsal baskılar üzerinden anlatarak hem kadına dair egemen kalıpları hem de bu kalıplara direnen bireysel çabaları okuyucuya sunmaktadır.

Kahramanın İçsel Yolculuğu ve Kimlik Bunalımı

Fikrimin İnce Güllü'nde Bayram, Almanya'da işçi olarak geçirdiği yıllar sonrası köyüne ve ülkesine dönüş yapar. Bir yandan Avrupa'nın modern normlarına imrenirken, öte yandan içinde yetiştiği kültürü geri kalmış bir yapı olarak görmeye başlar. Bu çelişkili tavır, romandaki self-oryantalizmin de temel kaynağını oluşturur. Geleneksel oryantalizmin "Doğu'yu tembel, Batı'yı çalışkan" (Çoruk, 2007, s. 194) görme klişesi, burada Bayram'ın kendi bakışından yeniden üretilir. Bayram, Almanya'dan dönmüş olmayı bir ayrıcalık gibi görmektedir.

Roman, anlatıcının diliyle Bayram'ın iç sesi arasında gidip gelen bir anlatım yapısına sahiptir. Bayram'ın iç monologlarında yer yer argo, günlük konuşma kalıpları, Almanca kelime ve ifadelerin karıştığı melez bir dil görülmektedir. Bu, karakterin ne tam olarak Batı'ya uyum sağlayabildiğini ne de kendi kültüründe huzurlu hissedebildiğini gösteren önemli bir ipucudur.

Metnin dilsel çeşitliliği hem Bayram'ın zihinsel gelgitlerini hem de toplumsal çatışmaları canlı tutar. Bayram'ın aile, köy ve kendisi gibi gurbetten dönmüş başka karakterlerle çatışmaları, çoğu zaman onun üstenci tavrı ve tahammülsüzlüğü üzerinden yansır. Bayram'ın çevresindekilere karşı takındığı küçümseyici tutumu "Cıva gibi fırlardım ben. Araba beş dakikada fabrikadan çıkmış gibi. Bir de şuna bak. Ayağının altında karınca ezmekten korkuyor sanki. Yürüsene ulan! Ulan siz ne uyuşuk milletsiniz be ! Sizin yüzünüzden adam olmuyoruz zaten . . .!" (Ağaoğlu, 1976, s. 232) sözlerinden anlaşılmaktadır. Bu sözler, Bayram'ın "Batı'dan gördüğüm, edindiğim her

şey üstündür” inancıyla hareket ettiğini ve kendi toplumuna dönük sabırsız, hatta aşağılayıcı bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir. Bu self-oryantalist söylem, kendi kültürünü, Batı’nın kıstaslarına göre yargılamak ve değersiz görmek olarak romanda tezahür etmektedir.

Almanya deneyimini bir övünç kaynağı gibi dile getirerek kadını etkileyebileceğini düşünmesi, Bayram’ın dilinde gurbetçi üstünlüğünü açığa vurmaktadır: “Canım iki çift laf etsek ne olur genç bayan? Taa Alamanya’lardan sürüp geliyorum da ben. . . Tek başıma haa . . . Bir arabam, bir ben . . .” (Ağaoğlu, 1976, s. 182) Bayram’ın içsel yolculuğu, Türkiye toplumuna ait değerlerle Almanya’da kazandığı bakış açısı arasında gidip gelmenin getirdiği bir arada kalma durumunu yansıtmaktadır. Bu ikilemi aşmaya çalışırken, self-oryantalist bir tutum geliştirir: Batılı nesnelere (araba, giyim tarzı, müzikli gömlek, Almanca ifadeler) onun gözünde medeniyet ölçütüdür. Kendi çevresini ise bu ölçütlere göre sürekli yetersiz bularak eleştirir.

Adalet Ağaoğlu’nun romanında modernleşme sancısı ve bunun birey üzerindeki etkileri, self-oryantalizm ile birlikte sunulmaktadır. Bayram, kendine has bir üstünlük duygusuyla geri döndüğü memleketinde, söz konusu üstünlüğü ne tam olarak kanıtlayabilir ne de eski kimliğine rahatlıkla sığabilir. Bir tarafta “Fikrimin İnce Güllü” kasetlerini çalan teybinden gelen romantik Türkçe şarkılar, diğer tarafta Franz Lehar gömleği ve Avrupa’dan getirdiği üstün adam duygusu ile kendini gösteren Bayram’ın arada kalma durumu, onun dilinde ve davranışlarında sürekli çatışma, öfke ve tatminsizlik üretmektedir.

Roman boyunca Bayram’ın içsel yolculuğu, self-oryantalizm bağlamında kendi toplumuna yabancılaşmasını anlatmaktadır. Bu yabancılaşma, Bayram’ın ne Almanya’da eksiksiz bir Batılı kimliğe dönüşebilmesini sağlar ne de köklerine tam anlamıyla dönmesine izin verir. Romandaki yapı ve iç monologların çelişkili sesi de Bayram’ın bölünmüş kimliğine işaret etmektedir.

Bayram’ın Mercedes’i: Modernleşme ve Statü Sembolü

Fikrimin İnce Güllü’nün merkezinde yer alan unsur, Bayram’ın Mercedes marka arabasıdır. Roman boyunca “Balkız” diye adlandırılan bu otomobil, Bayram’ın hem en büyük övünç kaynağı hem de modernleşme sevincinin ve statü hirsının sembolüdür. Bayram için Mercedes, yalnızca bir ulaşım aracı değildir. Roman boyunca, Bayram arabasının en ufak çizik ya da arızasına katlanamaz. Balkız’ın aldığı darbeler, Bayram’ın içindeki yaralarını nitelemektedir.

Mercedes sembolü, Batı’nın ve özellikle Almanya’nın teknolojik üstünlüğünü temsil etmektedir. Bayram, Türkiye’ye dönerken bu arabayla adeta zafere dönüş yapacağına inanır. Oysa yol boyunca çeşitli kazalar, cam kırılmaları, çizikler ve stop lambası kırılmaları yaşanır. Bu durum, self-oryantalist bakış açısının dayandığı “Batı’dan getirilen her şey mükemmeldir” inancını da sarsar. Çünkü Bayram’ın gözünde bozulmaması gereken kusursuz Mercedes, Türkiye yollarında yıpranır. Bayram’ın arabasıyla adeta özdeşleşir. “Canım Mercedes’i de yaraladın” (Ağaoğlu, 1976, s. 182) ifadesinde görüldüğü gibi, Balkız’ın zarar görmesi, Bayram için neredeyse kişisel bir travmadır; zira uzun süre çalışıp biriktirdiği parasının büyük bir kısmını bu arabaya yatırmış, onu bir “gurur kaynağı” olarak görmüştür.

Romanda, Mercedes’in rengi, koltuk kılıfları, yıldız sembolü gibi ayrıntılar da self-oryantalizmin önemli göstergelerindedir. Örneğin, Bayram’ın arabasının önündeki Mercedes yıldızının çalınması, sadece bir aksesuar kaybı değildir; Bayram bunu kimliğinin ve gururunun çalınması gibi algılamaktadır: “Gözü görmeyince kapıdaki çizdiği, düşen stop lambası camını, arka tampondaki küçük göçüğü unuttur gibi oluyordu. En zor alıştığı, hayır, hiç alışmadığı ise arabanın önündeki Mercedes yıldızının yokluğu idi. Orası hep gözünün önünde.” (Ağaoğlu, 1976, s. 208) Bayram, arabayı sürekli temiz tutmaya, en ufak hasarı bile onarmaya çalışır. Almanya’dan getirdiği orijinal parçaları kaybetmek ya da hasar görmek, ona göre statüsünün de zarar görmesi anlamına gelmektedir: “Ön cam. Tam Bayram’ın burnunun dibi. Başkalarının da ilkin gözüne çarpacak bir çatlama. Örümcek ağı. Silmekle, sıyırmakla giderilemeyecek bir örümcek ağı.” (Ağaoğlu, 1976, s. 208) Bu örümcek ağı gibi cam çatlağı, modernleşme sürecindeki kırılmalarla da metaforik bir paralellik gösterir. Batı’dan ithal edilen teknolojik ve kültürel öğeler, Türkiye’nin sosyo-ekonomik gerçekleriyle buluştuğunda içsel ve dışsal dirençlerle karşılaşır. Nitekim Bayram’ın tatil dönüşü tasarladığı zafer, defalarca sekteye uğrar. Bayram, Mercedes’le köyde bir kahraman gibi karşılanacağını hayal etmektedir: “Gerçi Mercedes’le ben köyün ortasında krallar gibi... Ah be, yıldızı çaldırdık, camı çatlattırdık yoksa... Yine de düşün. Ballıhisar’ın göbeğinde balrengi bir Mercedes’le sen...” (Ağaoğlu, 1976, s. 239) Bu heyecan, aynı zamanda modernliğin bir yabancı mal (Mercedes) üzerinden temsiline

de dayanmaktadır. Dolayısıyla romanda, modernlik algısının büyük ölçüde toplumsal yüceltme araçları ve statü sembolleri aracılığıyla kurgulandığı görülmektedir. Kimi yerde arka tampondaki küçük göçük, kimi yerde ön camdaki çatlak, kimi yerde de Mercedes yıldızının eksikliği Bayram'ın hevesini kursağında bırakır. Oysa Almanya'daki sistemde, bu tür hasarların daha kolay tamir edilebileceğini, hatta belki de hiç yaşanmayacağını düşünmektedir.

Romanın sonunda, Bayram'ın Mercedes ile köye gelişinin kendisi için bir zafer olmaktan çok, büyük bir hayal kırıklığına dönüştüğü görülmektedir. Köyde kimsenin beklediği kadar onu yüceltmemesi, bir kısmının göçle, bir kısmının da şehirdeki iş kovalama süreciyle meşgul olması, Bayram'ın hayalini suya düşürür.

Bayram roman boyunca Mercedes'e sarsılmaz bir tutku ile bağlanır. Bu tutku, Türkiye'deki sosyal statüsünü yükseltmek isteyen bir gurbetçinin dramını simgelemektedir. Dolayısıyla modernliğe, statüye ve toplumsal yükselişe dair hayallerin nesnel karşılığı, Mercedes'le somutlaşmıştır. Roman, bir yandan bu tutkunun psikolojik ve maddi boyutlarını gösterirken, diğer yandan arabaya geçirilen kıfları, radyosunu, antenini, yastıklarını anlatarak, modernleşme arzusunun tuhaf boyutlarda sergilenebileceğini de ifade etmektedir. Köye vardığında ne Mercedes beklediği mükemmelliği koruyabilir ne de Bayram, hayalindeki ihtişamlı dönüşü yaşayabilir. Hem araba hasar alır hem de Bayram'ın özlemini çektiği toplumsal onay, kimlik karmaşası nedeniyle tam olarak gerçekleşmez.

Bayram'ın Mercedes'i, *Fikrimin İnce Güllü*'nde hem modernleşme rüyalarının hem de self-oryantalist çelişkilerin en somut sembolüdür. Ağaoğlu, bu sembol üzerinden Türkiye'nin Almanya işçi göçüyle birlikte yaşadığı kültürel değişimi, ekonomik umutları, toplumsal hiyerarşileri ve kimlik çatışmalarını romanında ele almaktadır. Okuyucu Mercedes'in uğradığı her hasarda Bayram'ın ruh halindeki sarsıntıya tanık olur. Roman, self-oryantalizmi yalnızca söylem olarak değil, aynı zamanda karakterlerin içsel çatışmaları, toplumsal roller ve modernleşme olgusunun sembolü olan nesnelere (örneğin Mercedes) aracılığıyla da görünür kılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Güllü* adlı romanını self-oryantalizm perspektifinden ele alarak, modernleşme sürecinde bireyin kendi kültürüyle kurduğu ilişkiyi, toplumsal ve psikolojik yansımalarıyla birlikte incelemiştir. Roman, 1960'lardan itibaren Türkiye'den Almanya'ya yönelen göç dalgasının bir sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal dönüşümün, özellikle bireysel kimlik sorunlarıyla nasıl bağlantılı olduğunu yansıtmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen verilerden hareketle, Bayram karakterinin kişisel çıkmazları, Batı ve Doğu karşıtlığının içeriden yeniden üretilmesi ve toplumsal tabakalarda süregelen modernleşme arayışı, self-oryantalizmin kavramsal çerçevesiyle bir arada değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları, romandaki göç, yabancılaşma ve kimlik inşasının self-oryantalist eğilimlerle doğrudan ilişki kurduğunu göstermektedir. Bayram'ın Almanya'da "Gastarbeiter" olarak geçirdiği yılların ardından memleketine dönüş yapması, sosyal ve psikolojik açıdan büyük bir değişimi beraberinde getirmektedir. Bir yandan Batı'yı idealize eden, modernliğin araçlarını (Mercedes otomobil, Almanca dil kalıpları, Batılı giyim tarzı vb.) üstün görme eğilimi, Bayram'ın dönüş yolculuğunda sık sık vurgulanmaktadır. Diğer yandan Bayram'ın memleketiyle kurduğu bağı sürekli olarak zayıflatan ve kendi toplumuna üstenci bir bakış açısıyla yaklaşmasına yol açan self-oryantalist bir bakış da roman boyunca belirgin olarak sunulmaktadır. Söz konusu bakış, Bayram'ın kendi insanına yönelik kullandığı aşağılama içeren ifadelerde, köy yaşamını gerilik olarak tanımlamasında ve Alman teknolojisine koşulsuz bir hayranlık duymasında görülmektedir. Romanda yer alan self-oryantalist bakış, Said'in (1978) oryantalizm kuramında vurgulanan Doğu-Batı ayrımını yeniden üretmektedir. Dışarıdan "öteki" olarak konumlandırılan Doğu'nun, söz konusu söylemi benimseyerek kendisini de geri ve yetersiz olarak görmesine neden olmaktadır. Bu durum, romanın temel çatışma zeminini oluşturmaktadır. Bayram, Almanya'da bulunduğu süre boyunca yabancı işçi olmanın getirdiği zorluklara rağmen, Türkiye'deki toplumsal koşulları daha geride ve bakımsız görerek memleketine dönmenin kendisine zafer getireceğini varsayar. Ancak roman ilerledikçe, bu zaferin gerçekleşmediği, Bayram'ın beklediği toplumsal övgü ve takdiri elde edemediği anlaşılmaktadır. Üstelik kendi ülkesinden de kültürel olarak uzaklaştığı için, memleketindeki insanlarla sağlıklı bir bağ kuramaz. Batı'da kalıcı olarak kabul görmediği, ancak kendi kültürüne de yabancılaştığı "arada kalmışlık" konumunda sıkışması, Bayram'ın kimlik bunalımını arttırmaktadır.

Bayram'ın kimlik bunalımını büyüten diğer bir önemli anlatı unsuru, Mercedes otomobildir. Bu otomobil, özünde Batı'nın teknolojik ve ekonomik üstünlüğünü sembolize ederken, Bayram'ın kişisel prestij kaynağını da temsil etmektedir. Roman boyunca Mercedes'e gösterdiği abartılı özen, onun sadece bir araç olmadığını, aynı zamanda Bayram'ın modernleşme rüyasının temsili olduğunu göstermektedir. Bayram, memleket yollarında arabasının zarar görmesinin ya da beklediği hayranlığı uyandıramamasının kendisi için bir kişisel yenilgi anlamına geldiğini düşünür. Bu durum, modernleşme algısının nesnelere üzerinden inşa edildiği, semboller aracılığıyla toplumsal saygı ve kabul görme çabasının öne çıktığı bir kültürel gerçekliği de yansıtır. Mercedes'in sürekli çizilmesi, çalınan ön yıldız, kırılan cam ve benzeri hasarlar, self-oryantalizmin dayandığı "Batı kusursuzdur" mitinin de bir türlü gerçeklikle örtüşmediğini göstermektedir. Batı'dan ithal edilen öğeler, Türkiye'nin sosyo-ekonomik koşullarında kusursuz işleyememekte ve Bayram'ın idealinde tasarladığı ihtişamlı dönüş hikâyesi büyük ölçüde gerçekleşmemektedir.

Araştırmada incelenen bir başka önemli boyut ise, romandaki kadın karakterlerin self-oryantalist söylem ve modernleşme baskısı altında nasıl temsil edildiğidir. Kezban ve Ayfer gibi karakterler, roman boyunca hem erkek egemen düzenin sıkı denetimi hem de Batılı yaşam biçimine öykünme kaygısı arasında bocalamaktadır. Özellikle Kezban, kırsal kökenden gelen bir kadın olarak büyük şehirde tutunma, ekonomik bağımsızlık elde etme ve aile baskısıyla yüzleşme gibi konularda çaba sarf etmektedir. Bu çabalar, kadının toplumsal olarak taşıdığı cinsiyet rollerini ve geleneksel değerlerden beslenen beklentileri göz önüne alındığında, bireylerde ciddi bir gerilim yaratmaktadır. Benzer şekilde, Ayfer karakteri de daha kentli bir profile sahip olmasına rağmen, erkek egemen bakışın nesneleştirici tutumuna ve erkeğin ekonomik gücünden kaynaklanan zorbalığa maruz kalmaktadır. Böylece, kadın karakterler aslında self-oryantalizmin başka bir boyutunu da göstermektedir. Hem Doğu kültürünün geleneksel normlarına sıkışan hem de Batı'nın modernleşme kriterlerine göre var olmaya çalışan kadınlar, iki yönlü bir kısılcın içinde konumlanmaktadır.

Roman, aynı zamanda bir modernleşme eleştirisini de barındırmaktadır. Adalet Ağaoğlu, *Fikrimin İnce Güllü* adlı romanında birey-toplum ilişkisindeki gerilimleri, göç deneyimini ve ekonomik dönüşümleri ele alarak okuyucuyu düşündürmeye yönelmektedir. Araştırmadaki en somut bulgulardan biri, Bayram'ın yaşadığı self-oryantalist eğilimin, yalnızca bireyin iç çatışmalarıyla veya karakter zaafıyla açıklanamayacağıdır. Tam tersine, bu eğilim, Türkiye'nin 1960'lerden itibaren Almanya'ya göç sonrası yaşadığı ekonomik, politik ve kültürel dönüşümlerin doğal bir uzantısı olarak ortaya konmaktadır. Bireysel hikâye, toplumsal dönüşümün bireydeki yansıması olarak belirginleşmektedir. Almanya'ya işçi olarak gitmek, döviz kazandırma amacıyla devlet politikalarının da teşvik edilmiştir ve bu durum, gurbetçiye ülkesinde ayrıcalıklı bir statü sağlayabileceğine dair inancı beslemiştir. Ancak Bayram, döndüğünde hayalleriyle karşılaştığı gerçekler arasındaki çelişkilerle yüzleşmek zorunda kalır.

Self-oryantalizm, *Fikrimin İnce Güllü*'nde sadece bir Batı hayranlığı şeklinde kalmaz. Doğu'nun geriliği, bastırılmışlığı, kültürel eksikliği gibi konuların, başkarakterin diline ve bakış açısına yerleşmesi şeklinde okuyucuya sunulur. Bu da self-oryantalizmin romandaki yansımasıdır. Batı'da tam anlamıyla kabul görmeyen Bayram, kendi ülkesine döndüğünde çelişkili bir Batılı bakış takınarak kendi toplumuna yabancılaşmaktadır. Bu yabancılaşma, köyünü hor gören, eski sevgilisini ekonomik ve toplumsal çıkarlar temelinde değerlendiren, sabırsız ve agresif bir tutum geliştiren bir özne portresi çizmektedir. Dolayısıyla, araştırmanın ortaya koyduğu veriler, Bayram'ın iç sesinde belirginleşen ve roman genelinden yansıyan self-oryantalist imgelerin, Türkiye'nin modernleşme serüvenine ilişkin eleştirel bir okuma sunduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın, romanın self-oryantalist söylemini ortaya koyarak edebiyat ve sosyoloji kesişiminde yeni tartışma alanları açmaya katkı sağladığı söylenebilir. Özellikle Türkiye'de modernleşme ve göç olgularını farklı boyutlarıyla yeniden ele almayı mümkün kılan bu yaklaşım, gelecekteki çalışmalara da yol gösterici bir perspektif sunabilir. Bir toplum, kendi içindeki çelişkileri ve "öteki"ye dair söylemleri yalnızca dış bir otoritenin dayatmasıyla değil, aynı zamanda kendi iç dinamikleri ve mekanizmaları aracılığıyla da yeniden üretebilir. *Fikrimin İnce Güllü*, bu yeniden üretim sürecini Bayram'ın hikâyesi üzerinden somut bir şekilde anlatmaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, bu makalenin araştırma, yazarlık ve/veya yayın süreci ile ilgili herhangi bir potansiyel çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Mali Destek

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazılması ve/veya yayınlanması için herhangi bir mali destek almamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada etik dışı bir husus bulunmadığını, araştırma ve yayın etiğine özenle uyulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkı Oranı

Çalışma, tek yazarlıdır.

Etik Kurul İzni

“Adalet Ağaoğlu’nun *Fikrimin İnce Güllü* romanında self-oryantalizm ve kimlik bunalımı” başlıklı çalışma kapsamında herhangi bir anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, ya da başka görüşme teknikleri kullanarak katılımcılardan veri toplamadığımı, insan ve hayvanlar üzerinde deney, vb. yapmadığımı, kişisel verilerin korunması kanununu ihlal etmediğimi, sorumlu yazar olarak bu belgenin doldurulması noktasında diğer yazarları haberdar ettiğimi bildirir; Bu çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalardan olduğunu sorumlu yazar olarak beyan ederim.

Kaynakça

- Ağaoğlu, A. (1976). *Fikrimin ince güllü*. Remzi Kitabevi.
- Akgül, A. (2016). Yıpranan nesne, kaybolan benlik: *Fikrimin İnce Güllü* üzerine psikanalitik bir inceleme. *Monograf*, 5, 51-171. <http://monografjournal.com/sayilar/5/yipranan-nesne-kaybolan-benlik-monograf-sayi-5.pdf>
- Akkaya, S. N. (2020). *Türk romanında self-oryantalizm (1870-1980)* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Aslan Ayar, P. (2020). Adalet Ağaoğlu’nun *Fikrimin İnce Güllü* romanında insanı yapılandıran sistemin eleştirisi. *Journal of Turkology*, 30(1), 25-49.
- Ayan, E. (2018). *Edward W. Said’in oryantalizm kuramından hareketle postmodern Türk romanlarında oryantalist temsiller üzerine bir inceleme* [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Başegmez Çetin, A. (2015). *Türk Edebiyatı’nda oryantalizm* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Bezci, B., & Çiftci, Y. (2014). Self Oryantalizm: İçimizdeki modernite ve/veya içselleştirdiğimiz modernleşme. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 139-166.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
- Bilgin, G. (2021). *Karşılaşan oryantalizmler: Osmanlı, İngiliz ve Fransız şarkiyatçılığın seyahat anlatıları üzerinden okumak* [Yüksek lisans tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Çağlayan, A. (2018). Adalet Ağaoğlu’nun *Fikrimin İnce Güllü* romanının yolculuk/aşama arketipi bağlamında çözümlemesi. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 2(1), 20-39. <https://doi.org/10.31465/eeder.407416>
- Çoruk, A. Ş. (2007). Oryantalizm üzerine notlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 193-204.
- Dede, K. (2022). Karakter aşınması bağlamında Adalet Ağaoğlu’nun *Fikrimin İnce Güllü* adlı romanı. *Küllüye*, 3(2), 108-124. <https://doi.org/10.48139/aybukulliye.1037201>
- Ekici, A. B. (2022). *Türk romanında self-oryantalizm bağlamında kadın temsilleri (1971-2021)* [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Erdem, S. (2012). *Osmanlı-Türk romanında ulusal oryantalizm ve oryantalist uluslaşma* [Yüksek lisans tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Eren, Y. (2020). *Nedim Gürsel’in hikâye ve romanlarında oryantalizm* [Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Eronat, K. (2005). Adalet Ağaoğlu’nun *Fikrimin İnce Güllü* adlı romanının incelenmesi. *Türk Dili Araştırmaları Yılığ - Belleten*, 53(2005/1), 93-106.

- Güneş, İ. (2016). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında oryantalizm etkisi: Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Nurullah Ataç örneği* [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Hall, S. (1996). Introduction: Who needs 'identity'? S. Hall & P. du Gay (Ed.), *Questions of Cultural Identity* içinde (ss. 1–17). SAGE Publications.
- Karatekin, T. (2019). *Fikrimin İnce Gülli* romanında bilinç akışı tekniği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 215-230.
- Özakman, İ. (2025). *19. yüzyıl Türk gezi edebiyatında oryantalizm* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Özdem, E. (2012). *Fatma Aliye, Halide Edip Adıvar ve Nermin Abadan Unat'ın eserlerinde oryantalizmin etkisi ve kadın* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Polat, M. E. (2016). Adalet Ağaoğlu'nun bir göç romanı: *Fikrimin İnce Gülli*. *Göç Dergisi*, 3(2), 225-238. <https://doi.org/10.33182/gd.v3i2.580>
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Sevim, G. (2024). Yoksulluk sarmalında otomobil nesnesi ile statü kazanma çabası ve fetişizm: *Fikrimin İnce Gülli*. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(15), 284-294. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1438731>
- Şahin, B. (2015). *Orhan Pamuk romanlarında oryantalizm* [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Tan, C. (2021). Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Gülli*'nde aşağılık duygusundan yabancılaşmaya. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 61(2), 689-707. <https://doi.org/10.26650/TUDED2021-971136>
- Todorova, M. (2009). *Imagining the Balkans*. Oxford University Press.
- Yegenoğlu, M. (1998). *Colonial fantasies: Towards a feminist reading of Orientalism*. Cambridge University Press.

EXTENDED SUMMARY

Adalet Ağaoğlu's novel *Fikrimin İnce Güllü* (The Delicate Rose of My Mind), addressed in this study from the perspective of self-Orientalism, examines the transformation created by the labor migration that started from Turkey to Germany in the 1960s, particularly within the framework of identity and belonging. The main protagonist of the novel, Bayram, decides to return to his homeland with his Mercedes after working for years in Germany as a laborer and gaining financial earnings and status. The condescending attitude Bayram displays toward his own culture demonstrates his self-Orientalist approach. By adopting a viewpoint that compares the modernity and superiority of Germany with the backwardness of his own country, Bayram continually idealizes the West and regards the East as inadequate and lacking. The aim of this research is to analyze the novel in the light of self-Orientalism theory and to reveal Bayram's inner conflicts, the effects of modernization projects on the individual, and the psychological dimensions of social change. Accordingly, the study was conducted using a qualitative method known as document analysis: the statements, inner monologues, social relationships, and plot in the novel were interpreted within the framework of Orientalism theory, especially self-Orientalism.

The examination carried out showed that, although Bayram tries to free himself from the "other" position he experiences in Germany, he adopts that same othering discourse when looking at his own society. As soon as he steps into Turkey's borders, he accuses his village and its people of backwardness; he constantly compares his country's roads, lifestyle, and work habits with the German system, revealing that he effectively views his own culture as inferior through a Western lens. The East–West duality emphasized in Said's Orientalism theory is internalized and presented to the reader in this novel. Although Bayram is never fully accepted in Germany, he uses the experiences, economic comfort, and manifestations of technological superiority he acquires there to criticize Turkey's backwardness. On the other hand, Bayram's journey back also triggers a major identity crisis. Bayram has neither fully adapted to Western norms nor remained in harmony with the values of his own society. Research findings show that he becomes disappointed by not receiving the grand reception he expected at home, leaving him feeling completely isolated with a sense of confused identity.

Another focus of the novel is Bayram's Mercedes, which he calls "Balkız." This car symbolizes Bayram's quest for status and desire for modernization. In Bayram's eyes, the Mercedes, purchased with the money he earned in Germany, represents flawlessness and prestige. Yet along the way, damages such as the cracking of the Mercedes' window and the theft of its hood ornament fundamentally shake this image of perfection that Bayram has brought back from the West. Both the society's reaction to him and the repeated blows his ideal from the West suffers under Turkish conditions sharpen his self-Orientalist outlook and simultaneously intensify his inner conflict. Bayram's mounting impatience and aggressive behavior reflect the psychological impact on an individual who perceives Germany as superior while becoming alienated from his own culture. Thus, the novel shows that neither material wealth nor modern vehicles alone can transform identity; cultural and social dimensions operate in a far more complex way.

In this study, female characters like Kezban and Ayfer were also examined, emphasizing how they are oppressed both by traditional norms and modernization processes. Kezban's efforts to gain economic independence by moving from the village to Ankara clash with the boundaries prescribed for women by social roles. Although Ayfer appears urban, she likewise encounters an objectifying attitude rooted in the same male-dominated view. Through these female characters, the novel draws attention to the gender aspect of self-Orientalism; for a woman who remains within an Eastern society, it becomes necessary to struggle both with Western values and with the male dominance in the traditional structure. Findings from the study reveal that such duality makes women's emancipation even more difficult.

Fikrimin İnce Güllü (The Delicate Rose of My Mind) is not merely a story of a journey; at the same time, it depicts the identity fragmentation experienced by the individual at the intersection of dreams of modernization, economic pursuits, and cultural transformations. By centering on the concept of self-Orientalism, this analysis highlights that Bayram's disparaging attitude toward his country is linked not to an external Western imposition but to an internalized foreign gaze. The novel illustrates, through Bayram's mental turmoil, the contradiction between the comfort and approval expected from the West and the realities of Turkey. Thus, it offers readers an opportunity not only to see a simple narrative of longing for the West in the context of modernization but also to question the notion of backwardness recreated within Eastern society itself. While reflecting the

sociological and psychological realities of the period through the characters' inner monologues, the plot, and spatial descriptions, Adalet Ağaoğlu also brings a critical perspective to the manifestations of self-Orientalism at the individual level.

This study reveals that *Fikrimin İnce Gülü* (The Delicate Rose of My Mind) presents a profound questioning of identity and society, and shows how the Orientalist thought advocated by theorists like Said is blended with an internal perspective, namely the concept of self-Orientalism. At the end of the novel, Bayram has neither truly found himself in the West nor received the social recognition he had hoped for at home. Bayram's state of being caught in between is significant in demonstrating how the tension created by self-Orientalism can manifest in an individual's life. Hence, this research, by presenting the self-Orientalist tendencies observed in *Fikrimin İnce Gülü* (The Delicate Rose of My Mind), the effects of modernization efforts on the individual, and the literary reflection of social transformation shaped by migration within an integrated framework, contributes to literary studies, sociology, and cultural studies alike.